

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของ คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรี ผู้ศึกษาได้แยก ประเด็นการทบทวนวรรณกรรมออกเป็น ส่วน ๆ ตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี
4. ความเป็นมาของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของคนทุกคนที่เราต้อง เคารพให้การยอมรับและยกย่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับ การปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา

งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก เราจำเป็นจะต้องให้คน หมู่่มากเหล่านี้ได้มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก

กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมา ยังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชน ผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มผู้คนได้เปรียบมีโอกาสมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมาก ขึ้น

การมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม มักมีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งปัจเจกบุคคล และกลุ่มโดยที่มีการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่ง ในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งของ การเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุให้เราให้กระทำเพื่อให้บรรลุอุดมการณ์ของกลุ่มขึ้น กับทั้งทำให้เกิด ความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย (นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2527, หน้า 117)

เสถียร เหลืองอร่าม (2526, หน้า 139) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับกลุ่มด้วยจิตใจ มีส่วนในการสนับสนุนริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และรับผิดชอบในกิจกรรมของกลุ่มตามค่านิยมนี้ การเข้าที่ส่วนร่วมด้วยแนวคิด 3 ประการ คือ

1. การเข้ามีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่ผู้ปฏิบัติงานเข้าเกี่ยวข้องกับด้วยจิตใจ จึงเป็นเรื่องทางจิตวิทยายิ่งกว่ากายภาพ
2. การเข้ามีส่วนร่วมกระตุ้นผู้ปฏิบัติให้มีส่วนออกกำลังปัญญา และกำลังความคิดในการสร้างสรรค์เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การ หรือสถาบัน โดยนัยนี้การเข้ามีส่วนร่วมจึงแตกต่างจากการให้ความยินยอม การให้ความยินยอมนั้นเพียงแต่ใช้แนวความคิดของผู้บริหารซึ่งเพื่อขอความเห็นชอบเท่านั้น
3. การมีส่วนร่วมร่วมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนรับผิดชอบในกิจกรรมขององค์การ หรือสถาบัน โดยที่ฝ่ายปฏิบัติงานมีส่วนริเริ่มและสร้างสรรค์ จึงมีความต้องการได้เห็นว่าการดำเนินงานตามแนวความคิดของตนนั้นบรรลุความสำเร็จ โดยนัยนี้ฝ่ายปฏิบัติงานจึงมีส่วนรับผิดชอบในกิจกรรมขององค์การอยู่ในตัวเมื่อผู้ปฏิบัติงานเริ่มมีส่วนรับผิดชอบยิ่งสนใจต้องทำงานโดยรวมมือกันเป็นกลุ่มก่อนจะทำคนเดียวไม่ได้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6) ได้เสนอความหมายหลักสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุน และองค์การอาสาสมัคร

นอกจากนี้ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ได้สรุปหลักการ และแนวการพัฒนาให้ประชาชนมีส่วนร่วม ไว้ว่าระบบต่าง ๆ ให้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

1. ต้องยึดหลักความต้องการ และปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม
2. กิจกรรมต้องดำเนินการในรูปกลุ่มเพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน
3. ให้คำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชน และปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ
4. กิจกรรมที่ต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร วัฒนธรรมของชุมชน
5. การเริ่มต้นควรอาศัยผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ
6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น

สุพจน์ พิสุทธิวงศ์ (2539, หน้า 16) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องที่บุคคล และกลุ่มคนเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการ และการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ ซึ่งผลกระทบโดยตรงต่อตนเอง และส่วนรวม ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดวิถีชีวิตของคนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

คัลเวล (Caldwell, 1965, p. 78) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการของตำรวจว่า รักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจกับประชาชนจะเป็นผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่สำหรับงานตำรวจเพราะการที่ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนนั้น จะนำมา ซึ่งความสะดวก รวดเร็วในการ ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอาชญากรรม และนำไปสู่ความสำเร็จในการสืบสวนที่มีประสิทธิภาพ เป็นผลให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ประหยัดงบประมาณลดความเสี่ยงภัยต่อการสูญเสียชีวิต และทรัพย์สิน และยังเป็นผลดีต่อโครงการลดอัตราการเกิดอาชญากรรม และการกระทำผิดของเด็กเยาวชนในชุมชนลงได้

จากความเห็นดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมได้ว่า เป็นความพยายามร่วมกันของบุคคลที่เกี่ยวข้องที่เห็นพ้องต้องกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการรวมพลังความพยายาม และทรัพยากรใด ๆ ที่เห็นควรนำมาใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่เขาได้ตั้งเอาไว้ ซึ่งผู้มีส่วนร่วมได้ริเริ่มและลงมือกระทำตามความคิด และวิจญาณของตนเอง รวมทั้งเป็นกระบวนการ การกระทำที่เขาสามารถควบคุมได้ หากการมีส่วนร่วมเป็นเพียงการเอาคนมาร่วมกระทำกิจกรรมบางอย่างตามความคิด หรือการวางแผนของผู้อื่น และควบคุมโดยผู้อื่นนั้นไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

รูปแบบ และขั้นตอนการมีส่วนร่วม

สำหรับการมีส่วนร่วมของบุคคลในกิจกรรมต่าง ๆ นั้น อาจมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งก็ได้ นักวิชาการได้แบ่งรูปแบบ และขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมไว้แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ

ในรูปแบบของการมีส่วนร่วม แครี่ (Cary, 1976, p. 144) ได้แบ่งไว้เป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. เป็นสมาชิก (membership)
2. เป็นสมาชิกผู้เข้าประชุม (attendance at meetings)
3. เป็นสมาชิกผู้บริจาค (financial cotibution)
4. เป็นกรรมการ (membership on committees)
5. เป็นผู้นำ หรือประธาน (position of leadership)

นอกจากนี้ แครี่ ยังได้แบ่งแบบของผู้มีส่วนร่วม (type of participants) ออกเป็น 3 แบบ

คือ

1. ผู้กระทำ (actor)
2. ผู้รับผลการกระทำ (recipient)
3. สาธารณชนทั่วไป (public)

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1980, pp. 213 - 218) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision - making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่
  - 1.1 การตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่ม
  - 1.2 การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม
  - 1.3 การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) ซึ่งอาจเป็นในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้มีการสนับสนุนด้านทรัพยากร การเข้าร่วมบริหาร การร่วมมือ ทั้งการเข้าร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือ ประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุม และตรวจสอบ การดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ฟอนารอฟฟ์ (Fonaroff, 1981, p. 104 อ้างถึงใน กรรณิการ์ ชมดี, 2524, หน้า 12) ได้เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะประกอบด้วยอย่างน้อย 1 ใน 4 ประเภทของการมีส่วนร่วม คือ

1. การวางแผน ซึ่งรวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล
2. การดำเนินงาน
3. การใช้บริการจากโครงการ
4. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

กรรณิการ์ ชมดี (2524, หน้า 13) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 รูปแบบ

คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม (attendance at meetings)
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน (financial contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (membership on committee)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (position of leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม (entrepreneur)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง (employee)

10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (material contribution)

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตะรินทร์ (2527, หน้า 6 - 7) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายการพัฒนา คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าถึงปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดถึงความต้องการของชุมชน
2. ร่วมค้นหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตาม เป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

เจมส์ คี บันทอง (2525, หน้า 11 - 13) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชนบท มี 7 ขั้นตอน คือ

1. การสำรวจขั้นต้น (preliminary reconnaissance)
2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (priority problem identification studies)
3. การแสวงหาแนวทางแก้ไข (search for solutions)
4. การกำหนดทางแก้ไขปัญหา (assessment of solutions)
5. การปฏิบัติตามโครงการ (project implementation)

6. การประเมินผลโครงการ (formal project evaluation)

7. การพิจารณาทบทวนโครงการ เพื่อดำเนินการให้เสร็จสมบูรณ์ (project reconsideration of completion)

จากแนวคิดในเรื่องลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวผู้ศึกษาได้ประมวล และสรุปเป็นหัวข้อของการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการบริหารองค์กร เพื่อการศึกษาในครั้ง นี้ ดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการคิด เช่น การคิดหาปัญหาการค้นหาคำตอบของปัญหาตลอดจน การตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาของท้องถิ่น

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น ร่วมออกแรงงาน ร่วมออกวัสดุร่วมให้ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผล

บทบาททางการเมืองของสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เฉพาะองค์กรระดับล่างสุด คือองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยประกาศจัดตั้งและดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 2538 ซึ่งข้อมูลของสตรีที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ยึดรวมตั้งแต่การเลือกตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกถึงการเลือกตั้งในปี 2542 มีเพียงร้อยละ 6.90 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก จึงได้มีการศึกษาหาแนวทางส่งเสริมให้สตรีเข้าไปมีบทบาทในองค์การบริหารส่วนตำบล ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น เพราะหากสตรีเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น จะสามารถสะท้อนความต้องการของชุมชนได้มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเสริมให้ อบต. แข็งแรงด้วยการเพิ่มสัดส่วนของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภายนอก เนื่องจากสตรีในระดับชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีทักษะและความมั่นใจในการสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง ที่ผ่านมามีพบว่าเมื่อมีการดำเนินงานที่สนับสนุนให้สตรีตื่นตัวในการลงสมัครในพื้นที่ใด ก็จะทำให้มีสตรีได้รับการเลือกตั้งมากขึ้น เช่น การดำเนินงานของคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ร่วมกับกรมการพัฒนาชุมชน องค์กรให้ระดับพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรสตรีที่เป็นเครือข่ายขององค์กรพัฒนาเอกชนและสถาบันการศึกษาในระดับภูมิภาค ทุกภาค ดังตัวอย่างเช่น การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างปี 2537 - 2538 ซึ่งได้จัดการโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในองค์การบริหาร ส่วนตำบลในภาคเหนือ 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง และตาก โดยณรงค์ให้สตรีเข้าสมัครเป็นสมาชิก อบต. หมู่บ้านละ 2 คน ผลปรากฏว่ามีสตรี ได้รับการ

เลือกตั้งเป็นจำนวน 108 คน แม้ว่าจะเป็นสัดส่วนน้อย แต่ผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นับว่ามีส่วนผลักดันให้สตรีได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา อบต. เพิ่มมากขึ้น (โคทม อารียา, 2540, หน้า 44)

พงษ์วิทย์ เจียวโป (2540) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง การส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลนางามและตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยผู้นำสตรีจากคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน จากตำบลนางาม และกลุ่มควบคุม 30 คน จากตำบลโคกหินแฮ่ ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุที่สตรีเข้ามามีส่วนร่วมใน อบต. นั้น เนื่องจากขาดการกระตุ้น ขาดโอกาส ขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากสมาชิกครอบครัวชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรรัฐและเอกชน และสตรียังขาดความรู้เรื่อง อบต. และมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมในเรื่องต่าง ๆ เช่น การบริหารกิจการของ อบต. กลยุทธ์การหาเสียงเพื่อเข้าสู่ อบต. การศึกษาดูงานใน อบต. ที่มีสตรีเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกสภา อบต. การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้กิจกรรมแทรกแซง เช่น การให้ความรู้เรื่อง อบต. การกระตุ้นให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากสตรีในกลุ่มทดลองที่ได้รับกิจกรรมแทรกแซงได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง และมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งมากกว่าสตรีในกลุ่มควบคุม

สุวรรณ มานะโรจนานนท์ (2542) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยเกื้อหนุนความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสตรีพื้นที่จังหวัดเขตปริมณฑล กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสตรีในเขตปริมณฑล จำนวน 130 คน จากการวิจัยพบว่า ระดับความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสตรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลสตรี มีความสามารถในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางใน 4 ประเด็น เรียงลำดับดังนี้

1. การมีอิสระในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบล
3. การแสวงหาความร่วมมือและ
4. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในฐานะสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

สำหรับประเด็นการมีส่วนร่วมในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าอยู่ในระดับต่ำ ในส่วนของปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสตรี พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสตรีมีปัญหาอุปสรรค 4 ประการ คือ

1. ไม่ทราบเทคนิควิธีการแสวงหาความร่วมมือในการปฏิบัติงานกับนักวิชาการสถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน และองค์กรธุรกิจ
2. ขาดความรู้ในการปฏิบัติงาน
3. การปฏิบัติงานไม่ได้ตามเป้าหมาย
4. ขาดโอกาสและการสนับสนุนให้เป็นผู้บริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อาจนำไปใช้ได้ในความหมายที่เหมือนกัน กล่าวคือทรัพยากรธรรมชาติล้วนเป็นองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมที่จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อันจะทำให้สิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศเกิดความสมดุลแต่การร่อยหรอของทรัพยากรอย่างรวดเร็วรวมทั้งกระบวนการผลิตและแปรรูปทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรที่เพิ่มมากขึ้น ได้ก่อให้เกิดสารพิษในสิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อมขาดความสมดุล ดังนั้น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีความหมายเช่นเดียวกัน (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2535, หน้า 101 - 111)

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นคำที่เริ่มนำมาใช้ได้ไม่นานนี้ เมื่อมนุษย์ได้ประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม จึงทำให้เกิดแนวความคิดที่จะสงวนรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมเอาไว้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เองโดยตรง ดังนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงหมายถึงการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และก่อให้เกิดผลเสียแก่สิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เพื่อให้มนุษย์ที่จะเกิดมาในรุ่นต่อไปได้มีทรัพยากรธรรมชาติได้ใช้ในการดำรงชีวิตต่อไป อย่างไรก็ตาม ในสถานะที่สิ่งแวดล้อมได้เกิดความเสื่อมโทรมลงมากอย่างเช่นปัจจุบันการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสูญเสียและก่อให้เกิดผลเสียแก่สิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด จะยังไม่เป็นการเพียงพอ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงควรมีความหมายรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม หรือทดแทนความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม

หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามที่กรมป่าไม้ได้กำหนดเป็นหลักการไว้ดังนี้

1. การใช้ให้นานที่สุด การใช้ทรัพยากรทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ใด ๆ จะต้องถนอมรักษาเพื่อให้ได้ใช้สิ่งของเหล่านั้นให้นานที่สุด ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้รวดเร็วเกินไป

2. การใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การใช้สิ่งของต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ให้ได้มากที่สุด และมีผู้ได้รับประโยชน์จำนวนมาก จะช่วยลดปริมาณความต้องการในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติลงได้

3. การนำกลับมาใช้ใหม่ ของหลายอย่างที่ได้นำมาใช้จนเก่าหรือหมดสภาพการใช้ไปแล้ว ถ้าได้นำไปปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพให้เป็นวัตถุดิบเพื่อทำเป็นสินค้ากลับมาใช้ใหม่ จะช่วยลดการแสวงหาทรัพยากรและลดการทำลายสิ่งแวดล้อมลงได้

4. การทดแทน ทรัพยากรบางชนิดหายาก หรือมีอยู่จำนวนน้อย การแสวงหาวัสดุอื่นที่มีอยู่มาก หรือมีค่าน้อยกว่ามาใช้ทดแทน ก็จะช่วยลดการสูญเสียทรัพยากรที่หายากลงได้ และยังช่วยให้วัสดุหรือทรัพยากรที่ไม่มีค่ากลับมีค่าเพิ่มขึ้นด้วย

5. การบูรณะซ่อมแซม สิ่งของเครื่องใช้หลายชนิด ถ้าได้รับการบูรณะซ่อมแซมในส่วนที่ขัดข้องสึกหรอให้กลับสู่ในสภาพที่ใช้งานได้ จะช่วยยืดอายุการใช้และลดอัตราการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวมลงได้

6. การฟื้นฟูความเสื่อมโทรม ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้และอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมควรได้มีการเร่งฟื้นฟู เพื่อให้มีทรัพยากรธรรมชาติไว้ใช้ และเพื่อรักษาความสมดุลของธรรมชาติด้วย

7. การลดอันตรายจากสารพิษ สารพิษหลายชนิดเมื่อนำไปทิ้งจะก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์และระบบนิเวศ ดังนั้นก่อนทิ้งสารพิษหรือของเสียเหล่านั้น ควรทำให้สารพิษหรือของเสียอยู่ในสภาพที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อระบบนิเวศให้น้อยที่สุด

การอนุรักษ์ดิน ดินเป็นทรัพยากรที่สำคัญ เพราะเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นที่ผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารแก่มนุษย์ แต่เนื่องจากในปัจจุบันได้มีการใช้ที่ดินบ่อยครั้งเกินไป ทำให้ดินไม่สามารถปรับสภาพความสมบูรณ์ได้ตามธรรมชาติ และการก่อให้เกิดการทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดิน เช่น การเผาทำลายป่า การชะล้างพังทลายหน้าดิน และการเพาะปลูกที่ไม่ถูกวิธี ฯลฯ

การอนุรักษ์ดิน หมายถึง การใช้ที่ดินอย่างถูกต้อง การป้องกันการเสื่อมโทรมของดิน การสงวนน้ำเพื่อให้ดินความชุ่มชื้น และการปรับปรุงคุณภาพดิน เพื่อให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีก

ดังนั้นการอนุรักษ์ดินจึงมีวิธีการดังนี้ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2531)

1. การใช้ที่ดินอย่างถูกต้อง การปลูกพืชควรต้องคำนึงถึงชนิดของพื้นที่ที่เหมาะสมกับคุณสมบัติของดิน การปลูกพืชและการไถพรวนตามแนวระดับ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน

นอกจากการใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกดังกล่าวแล้ว ควรสงวนรักษาที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ไว้ใช้ในการเพาะปลูกโดยเฉพาะ ไม่ควรนำไปใช้ในกิจการอื่น ๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่อาศัย ฯลฯ เพราะที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสมในการเพาะปลูกมีอยู่จำนวนน้อย

2. การป้องกันการเสื่อมโทรมของดิน การป้องกันการเสื่อมโทรมและการถูกชะล้างพังทลายของดิน ได้แก่ การปลูกพืชบังลม การปลูกพืชคลุมดิน การปลูกพืชหมุนเวียน การไถพรวนตามแนวระดับ การทำคันดินป้องกันการไหลชะล้างหน้าดิน และรวมทั้งการไม่เผาป่า หรือการทำให้ดินล่อย

3. การให้ความชุ่มชื้นแก่ดิน การจัดส่งน้ำเข้าสู่ที่ดิน เช่น การใส่ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยคอก ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ การปลูกพืชตระกูลถั่ว การใส่ปุ๋ยขาวในดินที่เป็นกรด การแก้ไขพื้นที่ดินเค็มด้วยการระบายน้ำเข้าที่ดิน ฯลฯ

4. การปรับปรุงบำรุงดิน การเพิ่มธาตุอาหารให้แก่ดิน การระบายน้ำในดินที่มีน้ำขังออก และการใช้วัสดุ เช่น หุ้หรือฟางคลุมหน้าดิน จะช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์

การอนุรักษ์น้ำ น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งที่สิ่งมีชีวิตไม่ว่ามนุษย์ สัตว์หรือพืชจำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิต แต่มนุษย์ได้ใช้น้ำในกิจการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ได้ก่อให้เกิดการขาดแคลนน้ำในบางพื้นที่ และก่อให้เกิดสารพิษในน้ำ ทำให้ไม่สามารถใช้น้ำได้ดังเช่นแต่ก่อน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการอนุรักษ์น้ำดังนี้

1. การป้องกันน้ำเสีย การไม่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล และสารพิษลงในแหล่งน้ำ น้ำเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล ควรมีการกำจัดสารพิษที่จะก่อให้เกิดอันตรายก่อนที่จะทิ้งลงแหล่งน้ำ

2. การใช้น้ำอย่างประหยัด การใช้น้ำอย่างประหยัดนอกจากจะลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าน้ำลงได้แล้ว ยังทำให้ปริมาณน้ำเสียที่จะทิ้งลงแหล่งน้ำมีปริมาณน้อยลง และป้องกันการขาดแคลนน้ำได้ด้วย

3. การสงวนน้ำไว้ใช้ ในบางฤดูหรือในภาวะที่มีน้ำเหลือใช้ ควรมีการเก็บน้ำไว้ใช้ เช่น การสร้างโอ่งน้ำ ทำบ่อเก็บน้ำ ขุดลอกแหล่งน้ำ ฯลฯ

4. การหาแหล่งน้ำ ในบางพื้นที่ที่ขาดแคลนน้ำ จำเป็นที่จะต้องหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถมีน้ำไว้ใช้ทั้งในครัวเรือนและการเกษตรได้อย่างพอเพียง ปัจจุบันการนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้กำลังแพร่หลายมากขึ้น แต่ในการนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้มากเกินไปก็อาจเกิดปัญหาแผ่นดินทรุดขึ้นได้

5. การนำน้ำเสียกลับไปใช้ น้ำที่ไม่สามารถใช้ได้ในกิจการอย่างหนึ่งอาจใช้ได้อีกในกิจการหนึ่ง เช่น น้ำทิ้งจากการล้างภาชนะอาหาร สามารถนำไปรดต้นไม้ได้ หรือน้ำที่ใช้ในโรงงาน

อุตสาหกรรม ถ้านำมาปรับปรุงแก้ไขก็อาจนำไปใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมหรือใช้รดต้นไม้ได้อีก เป็นต้น

การอนุรักษ์อากาศ มลพิษทางอากาศ (air pollution) หรืออากาศเสีย หมายถึง ภาวะของอากาศที่มีการเจือปนของสารหรือสิ่งปนเปื้อนในปริมาณที่มากพอ ทำให้อากาศเสื่อมคุณภาพ อันก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ และพืช ทั้งทางตรงและทางอ้อม

มลสาร (pollutant) ที่ปนเปื้อนอยู่ในอากาศมีทั้งในรูปของแข็ง ฝุ่นละอองขนาดต่าง ๆ ไอระเหยหรือก๊าซ รวมทั้งกลิ่น เขม่า คาร์บอน สารกัมมันตรังสี สารประกอบไฮโดรคาร์บอน โปรทอะกัว ออกไซด์ของไนโตรเจน กำมะถันและคาร์บอน เป็นต้น

1. การเผาไหม้เชื้อเพลิง ได้แก่ รถยนต์ การเผาขยะมูลฝอย การผลิตกระแสไฟฟ้าโดยใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกิดก๊าซต่าง ๆ ขึ้น เช่น ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ก๊าซคาร์บอน มอนอกไซด์ จีเอ็ม และออกไซด์ของโลหะ เป็นต้น

2. กิจกรรมผสม บด และ โม่ เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการฟุ้งกระจายของอนุภาคต่าง ๆ ได้แก่ ฝุ่นซีเมนต์ ฝุ่นแร่ เป็นต้น

3. โรงงานอุตสาหกรรมผลิตหรือแปรรูปวัตถุดิบ ได้แก่ การผลิตสารเคมี กระดาษ ปูน เหล็กกล้า อลูมิเนียม เป็นต้น ซึ่งอาจจะมีการปล่อยสารพิษออกมาได้ เช่น ก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ ออกไซด์ของซัลเฟอร์ แอมโมเนีย ไออะกัว สารหนู เป็นต้น

4. การเกษตร เช่น การเผาพื้นที่ทำการเกษตร การฉีดพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดแมลง และวัชพืช เป็นต้น โดยสารมลพิษที่เกิดขึ้น ได้แก่ สารหนู สารตะกั่ว คาร์บอน จีเอ็ม เป็นต้น

5. เตาปฏิกรณ์ เช่น การผลิตกระแสไฟฟ้า การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ เป็นต้น จะทำให้เกิดฝุ่นละอองของยูเรเนียม

6. แหล่งกำเนิดจากธรรมชาติ เช่น ไฟป่า อาจทำให้เกิดควัน แก๊สคาร์บอน มอนอกไซด์ ออกไซด์ของไนโตรเจน ไฮโดรคาร์บอน ออกไซด์ของซัลเฟอร์ เป็นต้น การเกิดปฏิกิริยาชีวเคมี ได้แก่ การเน่าเปื่อยและการหมักของสารอินทรีย์ในน้ำ ดิน จะทำให้เกิดก๊าซมีเทน คาร์บอนไดออกไซด์ แอมโมเนีย ไนโตรเจนซัลไฟด์ เป็นต้น

สำหรับกลยุทธ์การจัดการมลพิษทางอากาศในกรอบแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2545 - 2549 ได้ให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการคุณภาพอากาศ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร โดยดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและพัฒนาระบบข้อมูล

2. ปรับปรุงกฎหมาย เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติตามและการบังคับใช้กฎหมายด้าน

การจัดการมลพิษทางอากาศ

3. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

4. การใช้มาตรการทางสังคมควบคู่กับการส่งเสริม อุดหนุน และใช้มาตรการทางภาษี

นอกจากนี้ ยังมีแผนปฏิบัติการตามแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการควบคุมการเผาในที่โล่ง (พ.ศ. 2547 - 2551) ที่จัดทำขึ้นเพื่อเตรียมมาตรการรองรับข้อตกลงอาเซียนเรื่องมลพิษจากหมอกควันข้ามแดน และให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อการป้องกัน ลด และแก้ไขปัญหา มลพิษทางอากาศที่เกิดจากการเผาในที่โล่ง แผนปฏิบัติการฯ นี้มีเป้าหมาย ดังนี้

1. ลดพื้นที่ไฟไหม้ป่าให้เหลือไม่เกินปีละ 300,000 ไร่

2. การจัดการเศษวัสดุเหลือใช้จากภาคการเกษตรทดแทนการเผาในพื้นที่ได้น้อยกว่า 600,000 ไร่ ภายในปี 2550

3. นำเอาเศษวัสดุเหลือใช้จากภาคการเกษตรมาใช้เป็นพลังงาน

4. ใช้ชีวมวลทดแทนการใช้พลังงานในเชิงพาณิชย์ คิดเป็นร้อยละ 21 และ 25 ของความต้องการใช้พลังงานในปี 2549 และปี 2554 ตามลำดับ

5. ลดการเผาขยะมูลฝอยในที่โล่งโดยจัดให้มีการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักวิธีและปลอดภัยไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจังหวัดทั้งหมด และมีการใช้ประโยชน์มูลฝอยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น ในปี 2549

แนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ มีดังนี้

1. สนับสนุนเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อลดการเผาวัสดุเหลือใช้จากภาคการเกษตรในที่โล่ง นำเศษวัสดุเหลือใช้จากภาคเกษตรไปใช้ประโยชน์อื่น สนับสนุนการวิจัยการใช้ประโยชน์จากเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

2. ปรับปรุงระบบกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนให้มีการบริหารจัดการแบบครบวงจร สนับสนุนงบประมาณและจัดหาแหล่งเงินทุนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. การจัดการไฟป่า ตั้งแต่การป้องกันการเกิดไฟป่า ตรวจสอบติดตามปฏิบัติการดับไฟป่า และฟื้นฟูสภาพหลังเกิดไฟป่า

4. การส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียน

5. การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์

6. การใช้มาตรการทางด้านกฎหมาย

ด้านขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอย (solid wastes) หมายถึง สิ่งเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลที่อยู่ในรูปของแข็ง ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์และสัตว์ทั้งจากบริโภค การผลิต การขับถ่าย การดำรงชีวิต และอื่น ๆ

ประเภทขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอยสามารถแบ่งออกได้หลายประเภทตามเกณฑ์ที่ใช้แบ่ง เช่น ขยะเปียกกับขยะแห้ง หรือขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีกกับขยะที่ต้องกำจัด เป็นต้น แต่ในที่นี้จะออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. มูลฝอยทั่วไป เป็นมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ยากหรืออาจจะย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ แต่ไม่คุ้มกับต้นทุนในการนำกลับมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น กลุ่มบรรจุภัณฑ์พร้อมดื่ม โฟม ของหรือพลาสติกสำหรับบรรจุอาหารด้วยวิธีสุญญากาศและรีดความร้อน เป็นต้น

2. มูลฝอยย่อยสลาย เป็นมูลฝอยที่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติและ/หรือสามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษอาหาร มูลสัตว์ ซากหรือเศษของพืชผัก ผลไม้และสัตว์ โดยไม่รวมถึงซากของสิ่งมีชีวิตที่ผ่านการทดลองในห้องปฏิบัติการ

3. มูลฝอยที่ยังใช้ได้ เป็นมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ได้ใหม่โดยผ่านกรรมวิธีการผลิตทางอุตสาหกรรม เช่น เศษเหล็ก แก้ว พลาสติก กระดาษ เป็นต้น

4. มูลฝอยอันตราย เป็นมูลฝอยที่เป็นพิษหรือมีส่วนประกอบของสารอันตราย ผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย

1. ปัญหากลิ่นเหม็นจากขยะมูลฝอยมีตัวอย่างปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในบริเวณสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยหลายแห่ง การกำจัดมูลฝอยที่ไม่ถูกหลักวิชาการจะสร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้คนอาศัยอยู่ข้างเคียงเป็นอย่างยิ่งนอกจากนี้อาจเกิดจากควัน และละอองเถ้าถ่านต่าง ๆ ที่เกิดจากการเผาไหม้ของขยะเอง รวมทั้งการฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองและเศษขยะชิ้นเล็ก ๆ ในบริเวณใกล้เคียง

2. ปัญหาแหล่งน้ำเน่าเสีย จากการที่ขยะมูลฝอยมีอินทรีย์สารเน่าเปื่อยปะปนอยู่ เมื่อทิ้งลงในน้ำแล้วมีส่วนทำให้เกิดการเน่าเสียขึ้นและทำให้เกิดอันตรายในการใช้น้ำเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์น้ำรวมทั้งผลเสียในด้านความสวยงามและการใช้แหล่งน้ำเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ

3. การสูญเสียทางเศรษฐกิจ ชุมชนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอย การกำจัดที่ไม่ถูกวิธียังส่งผลกระทบทางอ้อมต่อระบบเศรษฐกิจด้วย เช่น ทำให้เกิดไฟไหม้ทำลายทรัพย์สินและบ้านเรือน ทำให้แม่น้ำสกปรกเน่าเสีย เป็นการทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำ ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บจากพิษขยะมูลฝอยจนต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลจำนวนมาก เป็นต้น

4. เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคและสัตว์นำโรคต่าง ๆ เช่น หนู แมลงวันหรือสัตว์เลื้อยคลานอื่น ๆ ซึ่งสัตว์พวกนี้เป็นพาหะนำโรคมายังคนได้ โรคภัยที่เกิดจากขยะมูลฝอย เป็นอหิวาห์ ไทฟอยด์ พยาธิ และพิษจากสารเคมีต่าง ๆ

5. ทำให้ชุมชนขาดความสะอาด สบายและเป็นระเบียบ เป็นสาเหตุของความเสื่อมเสีย ชื่อเสียงในด้านความสวยงามของชุมชนและประเทศชาติ ส่งผลกระทบต่อการลงทุนด้าน อุตสาหกรรมและเสียรายได้จากการท่องเที่ยวอีก

แนวนโยบายที่สำคัญ

1. ให้มีการจัดการขยะมูลฝอยให้ถูกหลักสุขาภิบาล
2. ควบคุมการเกิดขยะมูลฝอยและส่งเสริมให้มีการนำกลับไปใช้ประโยชน์
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีการบริหารการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย

การพัฒนาที่ยั่งยืน ในขณะที่เรากำลังชื่นชมยินดีกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมกัน อยู่นี้ ในขณะเดียวกันคุณภาพชีวิตกลับมีแนวโน้มที่เสื่อมทรามลงและเอกลักษณ์แห่งความเป็นชาติ ที่วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอันยาวนานก็กำลังจะเลือนหายไปอย่างไม่รู้ตัว ซึ่งการพัฒนาในแนวทาง อย่างนี้ท่านพุทธทาสได้เคยกล่าวไว้เมื่อหลายปีก่อนว่าเป็นการพัฒนาแบบหมาหางด้วน ความ เสื่อมทรามของคุณภาพชีวิต และความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตในวัฒนธรรมไทยนั้นล้วนเกิดขึ้น มาจากสาเหตุเดียวกันคือ

1. ความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้เสื่อมทราม ลงจนเห็นได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น ความร้อนและความแห้งแล้งของอากาศที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ในทุกปี อากาศเสียหรือที่เรียกว่ามลพิษของอากาศได้แผ่กระจายไปทั่วกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะ ในบริเวณที่มีการจราจรติดขัดมีรถอยู่เป็นจำนวนมาก การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ และน้ำใน การเกษตร ที่ได้มีภาวะการขาดแคลนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาหลายปี และจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น การเพิ่มขึ้นของปริมาณและสิ่งปฏิกูลตามบ้านเรือนชุมชน ดังจะเห็นได้ว่าในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ เชียงใหม่ ได้เกิดปัญหาขยะล้นจนเกิดความสกปรก สกปรกเหม็น และเป็นที่น่ารังเกียจอยู่ทั่วไป

ความเสื่อมทรามของคุณภาพสิ่งแวดล้อมดังกล่าวก็ล้วนเกิดขึ้นจากการมีสารพิษที่เกิดขึ้น จากกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม ได้แก่ คาร์บอนและน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมจาก กระบวนการผลิตทางการเกษตร ได้แก่ การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงในการเกษตร และจากพัฒนาทาง เทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบข้างเคียงต่อสิ่งแวดล้อม เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ การแพร่กระจายของ น้ำมันในสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในแหล่งน้ำ ฯลฯ

2. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทาง สังคม อันได้แก่ลักษณะนิสัยในการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่มีแนวโน้มการใช้ทรัพยากรที่ เพิ่มขึ้นและฟุ่มเฟือยมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตทั้งทางเกษตรและอุตสาหกรรมที่มุ่ง การผลิตในเชิงพาณิชย์มากกว่าการผลิตเพื่อการมีกินมีใช้ในครัวเรือน หรือภายในประเทศ การ

พัฒนาระบบการคมนาคมและการสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็วทำให้การดำรงชีวิตต้องพึ่งพิงอยู่กับเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมและสื่อสารมากยิ่งขึ้น ฯลฯ

ความเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรม ดังกล่าวก็ล้วนเกิดขึ้นจากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตก เช่น ยุโรปและอเมริกา อันเป็นผลให้เกิดค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ ๆ ขึ้น ระบบเศรษฐกิจและมาตรฐานของสังคมที่อ้างอิงอยู่กับเศรษฐกิจ และมาตรฐานของสังคมที่มีชาวตะวันตกเป็นผู้กำหนด ตลอดจนระบบการศึกษาที่เรียกว่าการศึกษาสมัยใหม่ก็ล้วนเร่งหรือบ่อนทำลายเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยทั้งสิ้น

นอกจากความเสื่อมทรมานของคุณภาพชีวิต และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะเกิดขึ้นจากมูลเหตุต่าง ๆ นั้นแล้ว การเพิ่มขึ้นของพลโลก ในทุกภูมิภาคของโลก ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสังคม วัฒนธรรมไทยโดยตรง และทั้งยังได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชากรเองอีกด้วย

ถึงแม้จะได้มีการกล่าวไว้ในนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายของรัฐบาลในการบริหารประเทศเสมอมาว่าจะได้มุ่งพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และบำรุงรักษาวัฒนธรรมไทย ไปด้วยก็ตามที่ แต่ระบบเศรษฐกิจที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันและที่จะเป็นไปในอนาคตจะไม่สามารถทำให้สิ่งแวดล้อมดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพเพียงพอแก่การดำรงชีวิตที่มีคุณภาพและยอมรับนับถือหรือชื่นชมกับสังคม วัฒนธรรมแบบสมัยใหม่ก็จะไม่สามารถทำให้การดำรงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยเอาไว้ได้เช่นกัน

จึงน่าจะเห็นได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแนวทางที่เป็นอยู่จะก่อให้เกิดความเสื่อมทรมานแก่คุณภาพชีวิต อันเนื่องจากการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความเสื่อมทรมานแก่คุณภาพสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในสังคมไทยได้ในอนาคต

ดังนั้นจึงได้มีแนวคิดและการปฏิบัติที่เรียกว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เกิดขึ้นซึ่งก็น่าจะหมายถึงการพัฒนาที่จะส่งผลต่อมนุษย์และมวลมนุษยชาติได้อย่างถาวรมั่นคง โดยมีหลักการว่า

1. มนุษย์จะต้องอาศัยปัจจัยในการดำรงชีวิตจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในโลกนี้เท่านั้น
2. การดำรงชีวิตของมนุษย์ด้วยกัน การดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นจะต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
3. การพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

4. การพัฒนาคุณภาพประชากรและการใช้ทรัพยากรจะเพิ่มขึ้นได้ในปริมาณที่จำกัดเท่านั้น นั่นคือวิถีทางดำรงชีวิตจะต้องได้รับการปรับปรุงอยู่บนพื้นฐานของหลักการในข้อ 1, 2 และ 3

นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่จะก่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนยาวนาน จะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมทรามแก่คุณภาพสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งการพัฒนาปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ธรรมชาติที่เสื่อมทรามอย่างจริงจัง ดังนี้

1. การควบคุมการเพิ่มประชากร การเพิ่มประชากรทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างกว้างขวาง ต้องมีการผลิตอาหารเพิ่มขึ้น ต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น ต้องการน้ำดื่มน้ำใช้เพิ่มขึ้น ฯลฯ ความต้องการที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดการร่อยหรอขาดแคลนทรัพยากร เกิดสารพิษในสิ่งแวดล้อม และทำให้ธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมขาดความสมดุลในที่สุด การหยุดยั้งการเติบโต หรือการหยุดยั้งการเพิ่มประชากรมนุษย์ จะช่วยลดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและลดปริมาณการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติลงได้

2. การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ การพังทลายของหน้าดินจะต้องได้รับการป้องกันมิให้เกิดสภาพเสื่อมโทรมขึ้นต่อไป และจะต้องฟื้นฟูพัฒนาปลูกป่า ขุดลอก หาดแหล่งน้ำ การใช้ที่ดินเพื่อกิจการต่าง ๆ ต้องเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เป็นต้น

3. การกักกันกำจัดสารพิษ สารพิษที่แพร่กระจายในอากาศ แหล่งน้ำ และที่อยู่ในวงจรอาหารจะต้องกำจัดออกไป โดยการป้องกัน ควบคุมการใช้สารพิษเหล่านั้นทั้งในการเกษตร อุตสาหกรรม และในบ้านเรือน มีแหล่งรวบรวม จัดการและกำจัดสารพิษเหล่านั้นมิให้แพร่กระจายออกไป

4. การวางแผนการใช้ที่ดินและน้ำ ที่ดินที่มีอยู่ทั่วประเทศทั้งในชนบท และในเมือง จะต้อง มีการจัดสรรการใช้ให้เหมาะสมกับสมรรถนะของดิน ไม่ว่าเพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การใช้เป็นชุมชนที่อยู่อาศัย และการใช้เพื่อการสาธารณูปโภค จะต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องเหมาะสม และให้ประโยชน์สูงสุด

น้ำที่ใช้ทั้งเพื่อการเกษตร อุตสาหกรรม และอุปโภคบริโภค จะต้องมีการวางแผนการใช้ให้เกิดความเป็นธรรม พอเหมาะแก่ฤดูกาล และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการใช้ทั้งป้องกันมิให้มีการแพร่กระจายสารพิษ หรือป้องกันน้ำเสียมิให้แพร่กระจายไปสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

5. การประหยัดการใช้ทรัพยากร การใช้ทรัพยากรทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นน้ำ ไฟฟ้า หรือพลังงานอื่น ๆ การกิน และการใช้เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันทุกชนิด จะต้องเป็นไปอย่างประหยัด และใช้ประโยชน์ให้นานคุ้มค่าที่สุด

6. การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม เทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ทั้งในการเกษตร อุตสาหกรรมการสื่อสาร คมนาคม และในครัวเรือน จะต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งจะต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไข และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมได้ด้วย

7. ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เหมาะสม ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต และการใช้ปัจจัยในการดำรงชีวิต จะต้องเป็นไปอย่างพอเหมาะ พอดีกับกำลังการผลิตที่เกิดขึ้นในระบบนิเวศน์ การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดค่านิยมที่ฟุ่มเฟือยควรถือว่าการมุ่งทำลายการดำรงอยู่ของมนุษยชาติโดยรวม

8. การควบคุมอาวุธสงคราม อาวุธที่ใช้ทำสงครามและเพื่อประโยชน์ในการทำลายล้างกัน จะต้องถูกควบคุมจำกัดการสร้าง การใช้ และการซื้อขายกัน เพื่อป้องกันการข่มขู่รุกราน การได้เปรียบในการใช้ทรัพยากร และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการใช้อาวุธสงครามเหล่านั้น

9. การให้การศึกษา การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี หรือวิชาการด้านอื่น ๆ จะต้องประสานประสานกันอย่างถูกต้องและเป็นไปเพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ ก่อให้เกิดสติปัญญา ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิตและธรรมชาติโดยรอบตัวอย่างถ่องแท้ และก่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตที่แท้จริง

สรุปในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา 4 เรื่อง การอนุรักษ์ดิน การอนุรักษ์น้ำ การอนุรักษ์ป่าไม้ และการอนุรักษ์สัตว์ป่า ทั้งนี้เนื่องจากในเขตพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี

การพัฒนาสตรีเป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่เพียงระดับประเทศเท่านั้นแต่ได้มีการตระหนักถึงความสำคัญนี้ในระดับสากลด้วย ดังจะเห็นได้จากการมีแผนปฏิบัติการของโลกว่าด้วยการพัฒนาสตรี (world plan of action for U.N. Decade of woman) จากการที่สหประชาชาติได้จัดการประชุมสตรีระหว่างชาติ เมื่อ พ.ศ. 2518 ที่ประเทศเม็กซิโก เนื่องจากสตรีมีจำนวนถึงครึ่งหนึ่งของประชากรในประเทศต่าง ๆ และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างเยาวชนของชาติ การพัฒนาสตรีให้มีสถานภาพและบทบาทเท่าเทียมกับบุรุษมีโอกาที่จะพัฒนาตนเองได้เต็มที่ตามกำลังความสามารถ จะทำให้สตรีเป็นพลังที่สามารถในการพัฒนาประเทศได้ ดังนั้น สมัชชาแห่งสหประชาชาติจึงได้มีมติ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2516 ให้กำหนด ปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) เป็นปีสตรีสากล ทั้งยังได้กำหนดให้รอบสิบปีต่อมาจากปีสตรีสากลระหว่างประเทศ (พ.ศ. 2519 - 2528) เป็นทศวรรษแห่ง

การพัฒนาสตรี เพื่อให้สตรีและบุรุษในประเทศสมาชิกได้ร่วมกันจัดปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อสตรีด้วยความมุ่งหมายที่จะให้สตรีมีความเสมอภาค มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติและมีส่วนในการนำสันติสุขมาสู่ครอบครัว หมู่คณะ และมวลมนุษย ในฐานะประเทศสมาชิก ประเทศไทยได้ยอมรับหลักการดังกล่าวและเริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาสตรีมากขึ้นกว่าที่ได้ทำอยู่แต่เดิม

ด้วยเหตุที่สตรีในประเทศไทยมีจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมดของประเทศจึงนับว่าเป็นกำลังที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีควรได้รับการพัฒนาให้มีบทบาททั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างจริงจัง เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของสตรีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ศิริ เกิดอินทร์, 2522, หน้า 14) การเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทุกระดับนั้น ควรจะถือความสามารถเป็นเกณฑ์ตัดสินใจให้ใช้เพศเป็นข้อจำกัดเช่นในวิถิปฎิบัติดั้งเดิม (ไพรัตน์ เตชะรินทร์, 2526, หน้า 14) ซึ่งรากฐานทางวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ตกทอดมาก ได้แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบของหญิงชายไว้ กล่าวคือ หญิงต้องทำงานบ้านเลี้ยงลูกและไม่ควรเกี่ยวข้องกับสังคมนอกบ้าน โดยเฉพาะในเรื่องการเมืองการปกครอง เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ชาย สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นข้อจำกัดเบื้องต้นของบทบาทการมีส่วนร่วมของสตรีในทุกระดับ (คณะกรรมการวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว, 2525, หน้า 11) ทั้งนี้โดยความเป็นจริงแล้ว สตรีในชนบทเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในระดับเศรษฐกิจนับตั้งแต่เป็นงานในการผลิต การจัดการ การควบคุมแหล่งอาหาร (ภัสสร ลิมานนท์, 2527, หน้า 15)

สตรีซึ่งเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของครอบครัวก็ต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมาก เพราะสตรีเป็นหน่วยแรงงานที่สำคัญเบื้องต้นของครอบครัว เพราะบ้านอยู่ในความดูแลจัดการของสตรี บ้านและครอบครัวเป็นเขตที่สตรีทุกคนมีอิทธิพลมากที่สุด (ไพฑูรย์ เครือแก้ว, 2516, หน้า 88) ดังนั้นสตรีจึงเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ในครอบครัวให้ดีขึ้น เมื่อครอบครัวดี ก็ส่งผลถึงระดับชุมชนด้วย ฉะนั้นโดยข้อเท็จจริงการพัฒนาชุมชนจะดำเนินไปอย่างไม่มีเต็มที่หากปราศจากความร่วมมืออย่างเต็มที่จากสตรี และการส่งเสริมให้สตรีมีความสามารถในการช่วยครอบครัวหารายได้เพิ่มเติม นอกเหนือจากอาชีพ จึงเป็นการเพิ่มพูนรายได้อีกทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การกินดีอยู่ดี และมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม

ดังนั้นจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า สตรีเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาครอบครัวและสังคมได้ แม้ว่าการที่สตรีปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นงานในครอบครัวก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นบทบาทของผู้บริหารงานบ้าน เช่น เป็นผู้จัดการดูแลตกแต่งบ้านเรือนให้น่าอยู่อาศัยเสมอ พร้อมทั้งจัดหาเครื่องใช้ในบ้าน เป็นผู้จัดการรายจ่ายของครอบครัว ยามมีบุตรก็ทำหน้าที่เลี้ยงดู อบรมให้เป็นคนดี เป็นผู้ช่วยสร้างหรือพัฒนาความสามารถของบุตรให้ถูกต้องตามความต้องการของเขา และต้องเป็น

ผู้ดูแลสุขภาพของบุตรและคนในบ้าน เป็นผู้สร้างสิ่งแวดล้อมในบ้านให้น่าอยู่อาศัย เป็นผู้หาทางผ่อนคลายความตึงเครียดในบ้าน (สุชา จันทรธรม และสุรางค์ จันทรธรม, 2520, หน้า 126)

ความเป็นมาของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน

กรมการพัฒนาชุมชน เริ่มดำเนินงานพัฒนาสตรีในชนบท ตั้งแต่ปี 2505 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรี ให้มีความพร้อมเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวชีวิตในครอบครัว และการมีส่วนร่วมในสังคม และได้กำหนดวิธีการดำเนินงานดังนี้

1. กระตุ้นให้สตรีมีความคิดริเริ่ม ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความกระตือรือร้น มีความเชื่อมั่นในตัวเอง สามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้ ตลอดจนมีความรู้ในการประกอบอาชีพและมีส่วนรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่น
2. จัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรีในแต่ละระดับ เพื่อเป็นแกนนำในการคิด ตัดสินใจ และพัฒนาองค์กรสตรี วางแผนแก้ไขปัญหามหาชนบท

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยคณะกรรมการพัฒนาสตรี พ.ศ. 2538 กำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาสตรีมี 4 ระดับ คือ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยมีตำแหน่งทางการบริหาร ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก ประธานสัมพันธ์ และตำแหน่งอื่น ๆ ตามความจำเป็น

การที่สตรีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อหน่วยสังคมมูลฐาน ในแต่ละโครงการถ้าสามารถพัฒนาสตรีเพียงคนเดียวก็จะเท่ากับพัฒนาทั้งครอบครัว แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สตรียังไม่ได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ อย่างจริงจังและจากสภาพของสังคมในระบะที่ผ่านมา การยอมรับบทบาทหรือสถานภาพของสตรีในแง่ของการมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมยังอยู่ในวงจำกัด ส่วนมากจะออกมาในรูปของการให้การสนับสนุนมากกว่า ลักษณะความเด่นชัดที่มีบทบาทในการดำเนินการเอง ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะค่านิยมทางสังคมที่เชื่อถือว่าสตรียังด้อยกว่าชาย และไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานบางอย่างได้ทัดเทียมกับแรงงานชาย และแรงงานสตรีจะถูกใช้เพื่อการเลี้ยงดูลูก และดูแลรับภาระภายในครอบครัวเท่านั้น (ณรงค์ นิตยาพร, 2521, หน้า 75) ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ว สตรีเป็นบุคคลหนึ่งในครอบครัวที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงในสังคม แต่จากสภาพที่เป็นอยู่โดยทั่วไปสตรีในชนบทยังคงมีความเป็นอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างล้าหลัง และยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร หากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไป การพัฒนาชนบทย่อมจะไม่สามารถก้าวไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ (सानิตย์ บุญชู, 2526, หน้า 97)

เพราะการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องพัฒนาดสตรี ให้มีความรู้ความสามารถ
เพิ่มพูนสูงขึ้น ซึ่งสามารถกระทำได้หลายอย่าง เป็นต้นว่า การฝึกอบรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งใน
ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง สตรีในชนบทมักก้าวไม่ค่อยทันโลกนัก พวกเขาไม่ค่อยได้รับการฝึกอบรม ไม่
ว่าจะเป็นด้านอาชีพหรือความรู้ทั่วไปในการดำรงชีวิตโดยมากมักตกเป็นภาระของสามีที่เป็น
หัวหน้าครอบครัว นักพัฒนาทั้งหลายจึงควรมองเห็นความสำคัญของสตรีและบุรุษไปพร้อมกัน ดัง
คำกล่าวที่ว่า “พัฒนามุข 1 คน เท่ากับได้นักปราชญ์ 1 คน แต่ถ้าพัฒนาดสตรี 1 คน เท่ากับได้
นักพัฒนา 10 คน”

จากการที่สตรีเป็นผู้มีขีดความสามารถที่เท่าเทียมกับผู้ชาย จึงควรให้มีโอกาสที่จะได้รับ
การพัฒนาในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่มีความเท่าเทียมกัน และการให้สตรีมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็น
วิธีการที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเน้นพัฒนาคน รวมทั้งส่งเสริม
ความเป็นธรรมในสังคมดังนั้นจึงควรให้สตรีได้รับการสนับสนุนโดยเปิดโอกาสให้เข้าร่วม
โครงการอย่างมีระบบ ซึ่งจะทำงานพัฒนาดสตรีในหมู่บ้านมีความก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว มี
ความมั่นคงยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้หญิงทำงานได้เร็วและได้งานมากกว่า เพราะผู้หญิงมีลักษณะที่แท้จริง
เอจิง มีความเอาใจใส่ต่องานที่ทำอย่างจริงจัง (คณะอนุกรรมการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ,
2530, หน้า 62)

ดังนั้น จึงควรที่จะพัฒนาดสตรีในหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพและมีความสามารถเข้าไปมี
ส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนให้มากขึ้น

ปัญหาของสตรีอาจกล่าวได้โดยสรุปว่า เป็นปัญหาความไม่เสมอภาคซึ่งสตรีไม่สามารถ
พัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ ทั้งในด้านปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตัวสตรีเอง เช่น การขาดโอกาส
ทางการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ การขาดการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว
และปัญหาการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งเห็นได้ชัดว่าการมีส่วนร่วมของสตรี
มีน้อยกว่าชาย หรือมีส่วนร่วมในบทบาทที่ด้อยกว่าชาย ดังนั้น แนวทางการพัฒนาดสตรีในอนาคต
จึงควรประกอบด้วย 2 ส่วน คือ (ทัศนีย์ ปุวรรตน์, 2529, หน้า 63 - 64)

1. การช่วยเหลือพัฒนาศักยภาพของสตรีแต่ละคน โดยการสร้างจิตสำนึกของผู้หญิงให้
ตระหนักถึงปัญหาของตนเอง ตลอดจนบทบาทหน้าที่ สิทธิ และความรับผิดชอบของสตรีต่อชุมชน
และสังคม

2. การจัดองค์กรสตรี โดยเฉพาะในระดับพื้นฐาน นอกจากนั้น โครงการพัฒนาดสตรี
จะต้องไม่เพิ่มภาระของสตรีให้มากขึ้น และควรช่วยแบ่งเบาภาระทั้งสองด้านของสตรีได้ด้วย

จากความจำเป็นและความสำคัญของการพัฒนาดสตรีที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้มี
หน่วยงานทางราชการ และรัฐบาล ได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาดสตรี

สำหรับสาระสำคัญของแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพของสตรีทั้งทางด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต สติปัญญา สังคม ค่านิยม และจิตสำนึก โดยเพิ่มโอกาสในการรับบริการทางเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ ในอันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต
2. เพื่อให้เกิดความเสมอภาค โดยจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ทั้งทางด้านนิคินัยและพฤตินัย
3. เพื่อให้สตรีได้รับความคุ้มครองทุกด้านในฐานะที่มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมชาย รวมทั้งในการเป็นบุตร ภรรยา และมารดา
4. เพื่อส่งเสริมให้สตรีมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองทุกระดับ รวมทั้งพัฒนาครอบครัว ชุมชน ประเทศ และประชาคมนานาชาติ

เป้าหมายในการพัฒนาสตรี ประกอบด้วย

1. สตรีมีสุขภาพดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ มีโอกาสพัฒนาสตรีปัญหา ทักษะ ในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองและมีงานทำที่เหมาะสม
2. สตรีมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางทางสังคมและการตัดสินใจในการพัฒนาทุกด้านของประเทศ อันรวมทั้งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร สิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรม และครอบครัว
3. จัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี
4. ปรับปรุงกฎหมายและวิธีการปฏิบัติให้เพิ่มความคุ้มครองแก่สตรีที่ถูกเอารัดเอาเปรียบทางเพศ การทุบตีเด็กและภรรยาทั้งในครอบครัวและที่ทำงาน

เพื่อให้การพัฒนาสตรีได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ดังนี้ (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2540, หน้า 23 - 45)

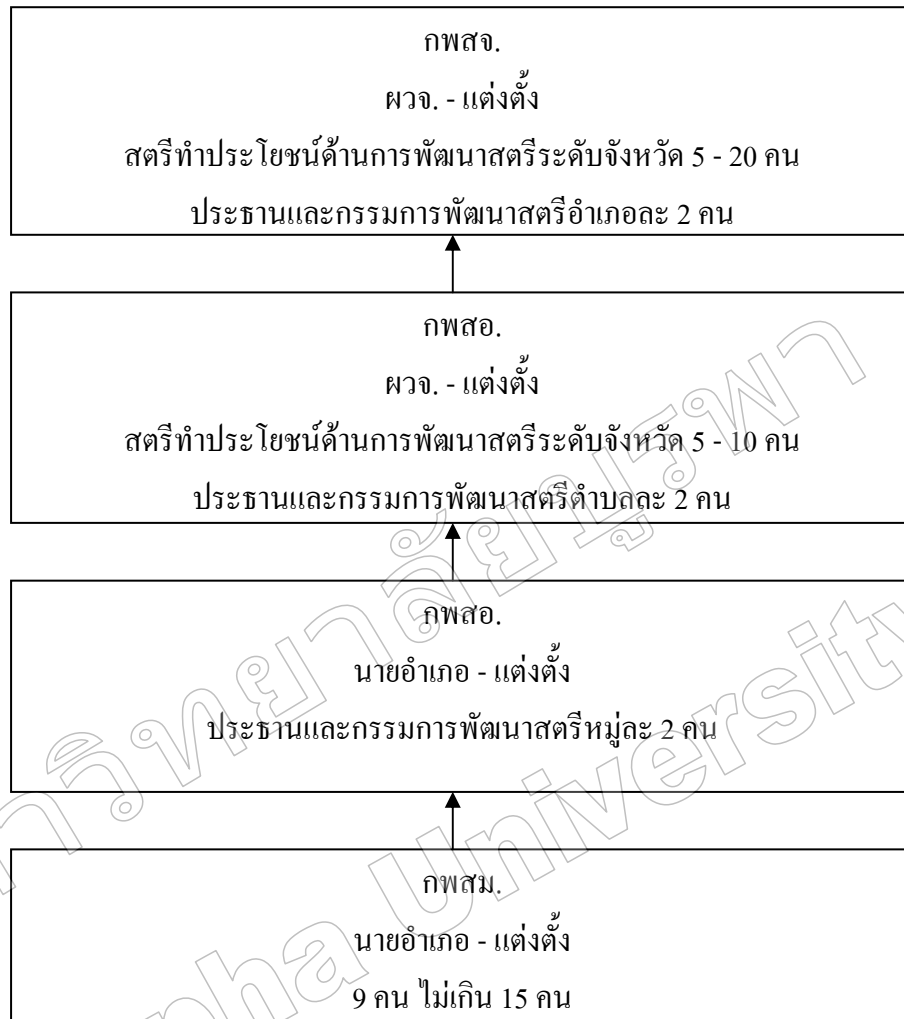
1. ยุทธศาสตร์กรมพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของสตรี เน้นการพัฒนาศักยภาพของสตรีทั้งด้านสุขภาพพลานามัย สติปัญญา ทักษะฝีมือ และคนมีงานทำ รวมทั้งการพัฒนาด้านจิตใจ
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมไทยเอื้อต่อการพัฒนาสตรี เน้นเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน สร้างสังคมที่มีค่านิยมที่ไม่มียศคดียทางเพศ รวมทั้งการให้ข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ เพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

3. ยุทธศาสตร์การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี เน้นการส่งเสริมความเสมอภาคทางด้านกฎหมาย พิทักษ์ความปลอดภัยและการให้สวัสดิการ รวมทั้งส่งเสริมให้สตรีมีส่วนร่วมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองทุกระดับ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรีกลุ่มด้อยโอกาส เน้นพัฒนาสตรีกลุ่มด้อยโอกาสให้ได้รับการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพตามความสามารถของแต่ละบุคคล รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือและคุ้มครองตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และได้รับการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาสตรี เป็นการปฏิรูประบบบริหารจัดการในรูปพหุภาคี มีเครือข่ายการทำงานที่มีประสิทธิภาพ มีการติดตามและประเมินผล รวมทั้งการพัฒนาระบบข้อมูลตัวบ่งชี้ งานวิจัย และเทคโนโลยีทางการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสตรี

ภาพที่ 1 โครงสร้างการบริหารจัดการ

คุณสมบัติของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับต่าง ๆ

1. เป็นสตรี มีสัญชาติไทย
2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์
3. มีภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำในหมู่บ้านนั้น ไม่น้อยกว่า 3 เดือน
4. เป็นผู้เสียภาษีในระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ
5. มีพื้นฐานความรู้ไม่ต่ำกว่าประถมศึกษาตอนต้น หรือกระทรวงศึกษาธิการเทียบเท่า
6. เป็นนักพรต หรือนักบวช
7. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ วิกฤติจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ
8. เป็นผู้ประกอบสัมมาอาชีพะ ไม่บกพร่องในศีลธรรมอันดี

คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน เรียกชื่อโดยย่อว่า กพสม. ประกอบด้วยสตรีที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้าน โดยมีนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเป็นผู้แต่งตั้ง วาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี โดยมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. สำรวจปัญหาความต้องการของสตรีในหมู่บ้าน
2. เสนอปัญหาและจัดทำแผนงาน โครงการพัฒนาสตรี
3. เสนอแผนงาน โครงการแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อบรรจุในแผนพัฒนา

ตำบล

4. สนับสนุนกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรี เด็ก และ

เยาวชน

5. ปฏิบัติงานโครงการร่วมกับกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน
6. จัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ขององค์กรสตรีที่รับผิดชอบ
7. ติดตามและประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน
8. จัดประชุมคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้านอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศักดิ์สิทธิ์ แยมศรี (2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่าภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งด้านร่วมสนับสนุนกิจกรรมฯ และด้านการติดตามประเมินผลฯ อยู่ในระดับต่ำ โดยระดับการมีส่วนร่วมในด้านการสนับสนุน กิจกรรมฯ สูงกว่าการมีส่วนร่วมด้านการติดตามประเมินผลฯ สำหรับการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะพบว่า ประชาชนผู้มีรายได้มากและผู้มีอาชีพเป็นผู้ประกอบการ/พ่อค้า/นักธุรกิจ ระดับการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะสูงกว่าทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

วรรณฯ ยังเจริญ (2542, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการมูลฝอยและน้ำเสีย : กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า สมาชิกสภา อบต. ส่วนใหญ่มีบทบาทและมีความรู้ในการจัดการมูลฝอยและน้ำเสียในระดับต่ำ แต่มีทัศนคติในการจัดการมูลฝอยและน้ำเสียในระดับสูง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการจัดการมูลฝอยและน้ำเสีย คือ ประสบการณ์ในการฝึกอบรมการจัดการมูลฝอยและน้ำเสีย การรับรู้ข่าวสารในการจัดการมูลฝอยและน้ำเสีย

วันพร จันทรวโรจน์ (2542, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณี กพสม. ใน

เขตองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า กพสม. เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับปานกลาง โดยที่ กพสม. ของตำบลบางพระมีส่วนร่วมมากที่สุด และน้อยที่สุด คือ กพสม. ตำบลหนองขาม สำหรับสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านพบว่ายังอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน และจากการศึกษายังพบอีกว่า กพสม. ที่รับข่าวสารทางสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน รวมทั้ง กพสม. ที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่า จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างกัน แต่ในขณะที่ กพสม. ที่รับรู้สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดและมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ต้องวางแผนให้รอบคอบก่อนดำเนินโครงการและอนุมัติสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ รวมทั้งต้องฝึกอบรมปลูกจิตสำนึก กพสม. องค์กรประชาชน ประชาชนมีความตระหนักที่จะร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งจัดตั้งอาสาพิทักษ์สิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนตลอดไป

ภิรมย์ ศรีธาตุ (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหามลพิษอุตสาหกรรมทางอากาศและน้ำเสียจากโรงงาน ในเขตอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่ามลพิษที่มาบตาพุดขาดการกำจัดหรือกำจัดอย่างไม่ถูกวิธี มีการลักลอบทิ้งของเสียอันตรายในสถานที่สาธารณะ ทำให้มีผู้ป่วยเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ผิวหนังและระบบประสาท การขาดความรู้และความเข้าใจของเสียที่เป็นอันตราย ขาดการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดจากกรมโรงงานอุตสาหกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ซึ่งไม่ชี้แจงข้อกำหนดและมาตรการต่าง ๆ ในการจัดการของเสีย เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ในเรื่องมาตรการในการจัดการน้ำเสีย ใช้วิธีการบำบัดน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีความเข้มข้นของน้ำเสียสูงก่อนออกจากโรงงาน สำหรับมาตรการในการป้องกันมลพิษอุตสาหกรรมทางอากาศและน้ำเสียจากโรงงานในเขตอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ควรจัดให้มีระบบการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายที่เหมาะสมเพียงพอและแยกจากระบบการจัดการขยะทั่วไป จัดเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับของเสียอันตรายให้เป็นระบบว่ามีปริมาณเท่าไร มาจากที่ไหน เก็บอยู่ที่ไหนบ้าง ตลอดจนสร้างความเข้าใจและความรู้ให้กับประชาชนว่าของเสียอันตรายคืออะไร

นเรนทร์ โพธิ์นิล (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหาการขาดแคลนน้ำ และแนวทางแก้ไขกรณีศึกษา เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่าประชาชนมีแหล่งน้ำจากน้ำฝนเป็นหลัก และส่วนใหญ่มีบ่อเก็บน้ำในบ้าน คุณภาพน้ำใสสะอาด สามารถนำมาดื่มได้ ปัญหาการขาดแคลนน้ำส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับครอบครัวที่มีบ่อน้ำขนาดกลาง และขนาดเล็ก สำหรับพฤติกรรมการใช้น้ำส่วนใหญ่ใช้น้ำอย่างประหยัด การแก้ปัญหากรณีขาดแคลนน้ำ คือประหยัดให้มากขึ้น และรับแจก

น้ำจากเทศบาลความต้องการของประชาชน ในความช่วยเหลือของหน่วยราชการ พบว่า ต้องการให้
จัดน้ำประปาในราคาไม่แพง หรือแจกน้ำมากขึ้น โดยนำรถไปแจกจ่ายน้ำถึงบ้าน และรักษาความ
สะอาดอ่างเก็บน้ำที่มีอยู่ จากข้อค้นพบดังกล่าวหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดนโยบาย
และแผนทั้งระยะสั้น และระยะยาว อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การทำงานที่มี
ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ก่อน เช่น พัฒนา
แหล่งน้ำจืดที่มีอยู่สำรวจแหล่งน้ำบาดาลอย่างจริงจัง เป็นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชน
อีกทางหนึ่ง

อาภรณ์ วัชร (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงาน
พัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณี : องค์การบริหารส่วนตำบลวังตะเคียน
อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่าประชาชนในตำบล วังตะเคียนมีส่วนร่วมในการ
บริหารพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีส่วน
ร่วมในระดับปานกลาง คือ มีส่วนร่วมในการประชุม การพิจารณาโครงการและในการ
ดำเนินงาน ด้านที่มีส่วนร่วมน้อย คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการประเมินผล ปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลวังตะเคียน คือ ความสนใจในงานพัฒนาท้องถิ่นความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงาน
พัฒนาท้องถิ่น ระดับความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และบริการ
สาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ โดยมีข้อเสนอแนะในการวิจัย คือผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ชักชวน
ชี้แนะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ การให้บริการ
สาธารณะประโยชน์ที่มีคุณค่าแก่ชุมชนยังเป็นเครื่องจูงใจให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมงาน
พัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น

สมบัติ คุณเจริญ (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษากรณีจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกสภา
องค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา 30 คน มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิก
สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด การพัฒนาท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน
จังหวัดทุกคน และในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่ในการจัดทำ
แผนพัฒนาและงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การส่วนการเปรียบเทียบตัวแปรด้านต่าง ๆ
ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น พบว่าอายุโดย
ส่วนใหญ่ อายุ 41 - 50 ปี มีส่วนร่วม บางครั้งคิดเป็นร้อยละ 57.30 ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่ระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น และอาชีพค้าขาย มีส่วนร่วมนาน ๆ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 100.00 ระยะเวลาใน
การดำรงตำแหน่ง ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งมากกว่า 5 ปี มีส่วนร่วมบางครั้ง กับนาน ๆ ครั้ง คิดเป็น

ร้อยละ 40.40 ภูมิปัญญา ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาน้อยกว่า 26 ปี มีส่วนร่วมบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 66.70 รายได้ส่วนใหญ่รายได้ 10,000 - 20,000 บาท มีส่วนร่วมเกือบทุกครั้ง คิดเป็นร้อยละ 100.00 สำหรับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น 5 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง การบริหาร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม พบว่าสมาชิก มีส่วนร่วมในการ ทุก ๆ ด้านอยู่ในระดับปานกลาง

วรรณ ศรีเจริญ (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาแรงจูงใจทางสังคมของผู้นำชุมชนในเขต เทศบาลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีท้องถิ่น : ศึกษากรณีเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงาน ประเพณี ท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นเพศชายและมีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี และมีระดับการศึกษาอยู่ใน ระดับประถมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย และมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 2 วาระ นอกจากนี้ พบว่า ส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อต้องการให้งานสำเร็จ ต้องการให้ผู้อื่นรักใคร่และ ต้องการมีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ในการศึกษาพบว่าผู้ที่มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี เข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดงานประเพณีท้องถิ่นน้อย อาจเนื่องมาจากกลุ่มบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน จึงไม่ค่อยมีเวลาในการเข้าร่วม และประเพณีท้องถิ่นนั้นเป็นวัฒนธรรมของผู้สูงอายุที่ให้ ความสำคัญเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราสามารถจูงใจให้กลุ่มบุคคลดังกล่าว หันมาสนใจในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามให้ คงอยู่สืบต่อไป

สุพจน์ ทรัพย์ผดุงชนม์ (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาการศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยศึกษากรณีเทศบาลตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง พบการศึกษาพบว่าข้อมูลพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ใน ภาพรวม มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยการดำเนินกิจกรรมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก รองลงมาการใช้ประโยชน์ การวางแผนและการติดตามประเมินผล ตามลำดับ เปรียบเทียบ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา การ ประกอบอาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่พักอาศัย แหล่งข่าว และความถี่ในการรับข่าวสาร พบว่า ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่พักอาศัย แหล่งที่ได้รับข่าวสาร และความถี่ในการรับข่าวสารมีผลต่อ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลบ้านฉาง จังหวัดระยอง สำหรับเพศ อายุ สถานภาพ การประกอบอาชีพ และรายได้ต่อเดือน ไม่มีผลต่อ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลบ้านฉาง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรอิสระที่ใช้ในงานวิจัย

1. อายุ อายุเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อความคิดเห็น จากการศึกษาของ จรูญ ขุนทรง (2539, หน้า 103) ในเรื่องความตระหนักของสมาชิกสภา อบต. ในการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง ในจังหวัดนครปฐม พบว่าสมาชิกสภา อบต. ที่มีอายุแตกต่างกันมีความตระหนักในการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ สุรินทร์ หลักแหลม (2540, หน้า 96) ศึกษาเรื่องความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสภาเขตในกรุงเทพมหานคร พบว่าสมาชิกสภาเขตที่มีอายุแตกต่างกัน มีความรู้ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน
2. ระดับการศึกษา การศึกษาทำให้เกิดความแตกต่างในด้านความคิดเห็น จากการศึกษาของ จรูญ ขุนทรง (2539, หน้า 104) พบว่าสมาชิกสภา อบต. ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความตระหนักในการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ผจงจิตต์ พิทักษ์ภากร (2538, หน้า 74) ในเรื่องความรู้ความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาตำบลเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางน้ำในแม่น้ำแม่กลอง กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี พบว่า ความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาตำบลเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางน้ำในแม่น้ำแม่กลองไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา
3. สถานภาพสมรส จากการศึกษาของ ปองจิต แจ่มจรัส (2528, หน้า 15) ศึกษาค่านิยมของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณสถานที่ตากอากาศชะอำ พบว่านักท่องเที่ยวที่แต่งงานแล้วจะมีค่านิยมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณสถานตากอากาศชะอำสูงกว่าผู้ที่ยังเป็นโสด
4. รายได้ต่อเดือน จากการศึกษา พิสิฐฐ์ บุญไชย (2528, หน้า 214 - 216) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรรมการสภาตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า กลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีกว่ารายได้สูงกว่ามีความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้มากกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจด้อยกว่ามีรายได้ต่ำกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ อนุชิต อิศริยเมตต์ (2536, หน้า 114) พบว่า รายได้ของครอบครัว/เดือนที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความตระหนักในการแก้ไขปัญหาแม่น้ำเจ้าพระยาเน่าเสีย
5. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในท้องถิ่น จากการศึกษาของ เสน่ห์ พบพาน (2528, หน้า 94) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนอำเภอนครหลวง ศึกษากรณีกิจการอุตสาหกรรมในเขตเกษตรกรรม จากการศึกษาพบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างกันก่อให้เกิดความตระหนัก เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในส่วนรวมแตกต่างกัน

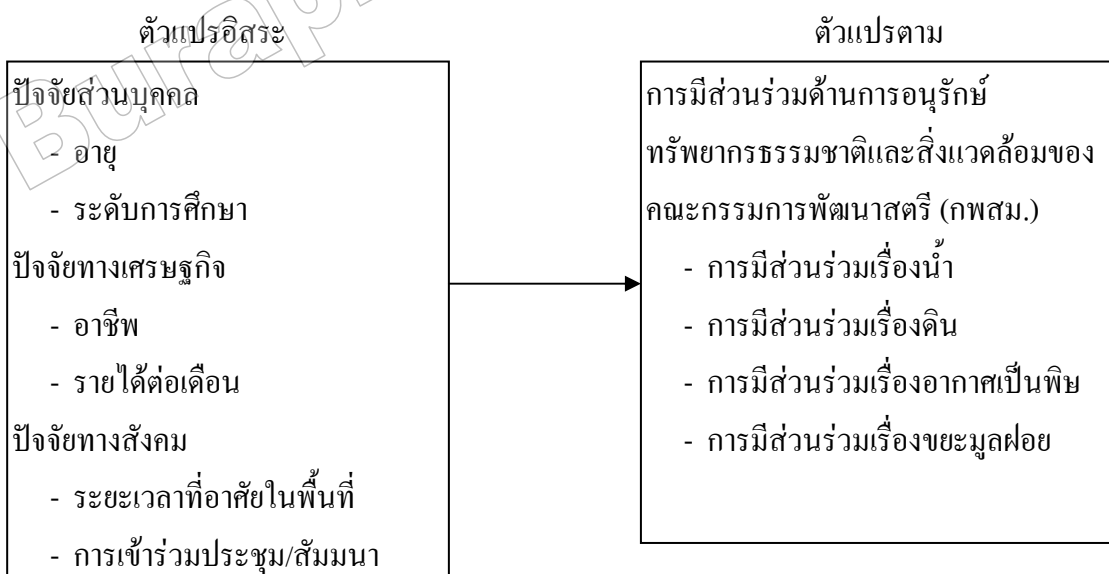
สอดคล้องกับ ผจจจิตต์ พิทักษ์ภากร (2538, หน้า 74) พบว่าความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาตำบลเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางน้ำในแม่น้ำแม่กลอง ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่อาศัยในท้องถิ่น

6. ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี จากการศึกษาของ จรูญ ขุนทรง (2539, หน้า 105) พบว่าสมาชิกสภา อบต. ที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองที่แตกต่างกัน มีผลทำให้ความตระหนักในการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ อนุชิต อิศริยเมตต์ (2536, หน้า 117) พบว่าคณะกรรมการสภาตำบลที่มีความรู้เกี่ยวกับมลพิษทางน้ำแตกต่างกัน มีผลให้ความตระหนักในการแก้ไขปัญหาแม่น้ำเน่าเสียแตกต่างกัน ชัดแจ้งกับการศึกษาของ อุดม แ้มชื่นพงษ์ (2537, หน้า 182) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์แหล่งแม่น้ำท่าจีน เขตอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่าคณะกรรมการสภาตำบลที่มีความรู้เกี่ยวกับมลพิษทางน้ำแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีนไม่แตกต่างกัน

จากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอยู่หลายปัจจัย สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเพียงบางปัจจัยที่สำคัญเท่านั้น เพื่อศึกษาว่าปัจจัยแต่ละปัจจัยดังกล่าวจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสตรีหรือไม่ และมีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรี (กพสม.)

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้สรุปกรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการศึกษา